

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000-plan 2010-2015

Rosborg Sø

Natura 2000-område nr. 37
Habitatområde H37

Kolofon

Titel:

Natura 2000-plan 2010-2015. Rosborg Sø.
Natura 2000-område nr. 37
Habitatområde H37

Emneord:

Habitatdirektivet, Miljømålsloven, målsætninger, indsatsprogram,
Natura 2000-planer, rigkær, kildevæld, hængesæk, *Hamatocaulis
vernicosus*, kildevældsvindelsnegl, gul stenbræk

Udgiver:

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Ansvarlig institution:

Naturstyrelsen Vestjylland
Holstebrovej 31
6950 Ringkøbing
www.naturstyrelsen.dk

Copyright:

Naturstyrelsen, Miljøministeriet

Sprog:

Dansk

År:

2011

ISBE nr.

978-87-7091-130-6

ISBN nr.

978-87-7091-131-3

Dato:

1. december 2011

Forsidefoto: Rosborg Sø

Fotograf: Karen Thingsgaard

Resume:

Natura 2000-plan for Rosborg Sø (nr. 37). Natura 2000-planen skal sikre gunstig bevaringsstatus for områdets udpegede arter og naturtyper. Området og truslerne mod de udpegede naturtyper og arter beskrives, og der fastlægges målsætninger og indsatser for naturtyperne og arterne. Der foretages en strategisk miljøvurdering af planen.

Må citeres med kildeangivelse

Indhold

Forord	4
Natura 2000-planlægning	5
<i>Natura 2000-planen er bindende for myndighederne</i>	6
Områdebeskrivelse	6
Trusler mod områdets naturværdier	8
Igangværende pleje og genopretning	9
Tilstand og bevaringsstatus/prognose	10
<i>Vurdering af tilstand</i>	10
<i>Vurdering af bevaringsstatus/prognose</i>	12
Målsætning	14
<i>Overordnet målsætning for Natura 2000-området</i>	15
<i>Konkrete målsætninger for naturtyper og arter</i>	15
<i>Modstridende interesser</i>	17
Indsatsprogram	17
<i>Generelle retningslinjer</i>	17
<i>Konkrete retningslinjer</i>	18
<i>Forslag til virkemidler</i>	19
Sammenhæng og synergi med vandplan	19
Strategisk miljøvurdering	19
Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning	20
Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler	21
Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver	22
Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen	25

Foto: Claus Bjørn Larsen

Danmarks VIP-natur får egen bodyguard

Hvad har Skagens Gren, Silkeborgskovene og det Sydfynske Øhav til fælles? Eller klokkefrøen, fiskeørnen og gråsælen? De er alle en del af Danmarks særligt værdifulde natur, som vi er forpligtet til at passe godt på. Det samme gælder strandengen, højmosen og boblerevet. Natura 2000-områderne er et netværk af naturområder i EU, der indeholder særligt værdifuld natur set i et europæisk perspektiv. Natura 2000 skal sørge for, at alle 27 EU-lande drager omsorg for egne truede dyr, planter og natur.

Danmark har i alt 246 Natura 2000-områder. Hvert område får nu sin helt egen naturplan, der skal fungere som bodyguard. Det er i alt for mange år gået tilbage for naturens mangfoldighed. Nu skal planerne sørge for, at staten, kommuner og lodsejere drager omsorg for de naturtyper og plante- og dyrearter, der er truede sårbare eller sjældne i EU.

Ny natur på vej

Naturplanerne er den hidtil største naturindsats, der nogensinde er sat i værk i Danmark. Budgettet er ca. 1,8 mia. kroner og vil i stor udstrækning blive finansieret af EU's landdistriktsmidler. Den planlagte indsats dækker ca. 1.600 km², hvoraf de 40 km² er ny natur.

Der er planlagt hundredvis af nye vandhuller, som vil sikre levesteder for padder som klokkefrøen og vandsalamanderen. 200 km² løvskov skal beskyttes mod rydning, og flere hule, gamle og døde træer vil give levesteder for svampe, flagermus og insekter. Fiskeri på havet skal reguleres, så de unikke danske boblerev sikres mod at blive ødelagt af fiskeredskeer, og danske højmoser skal igen have mulighed for at få det bedre. Lige nu er de truet af udtørring og tilgroning. Med naturplanerne skal der ryddes krat og buske og gives bedre og mere naturlige vandforhold.

Tilbagegangen stoppes

Som ny miljøminister er jeg glad for, at vi nu har en plan for at stoppe naturens tilbagegang i Natura 2000-områderne. Der må ikke ske yderligere skade på naturen. Planerne har været for længe undervejs under VK-regeringen. Natura 2000-områderne blev udpeget i årene 1998-2004, og tilbagegangen skulle være standset allerede sidste år.

Danmarks nye SRSF-regering vil føre en mere aktiv og fremsynet naturpolitik. De 246 Natura-områder har nu hver en bodyguard, mens regeringen laver en plan for hele Danmark. Naturplan Danmark skal sætte ambitiøse mål – ikke blot for den natur som findes i Natura 2000-områderne, men for hele den danske natur.

Lad os så komme i gang !

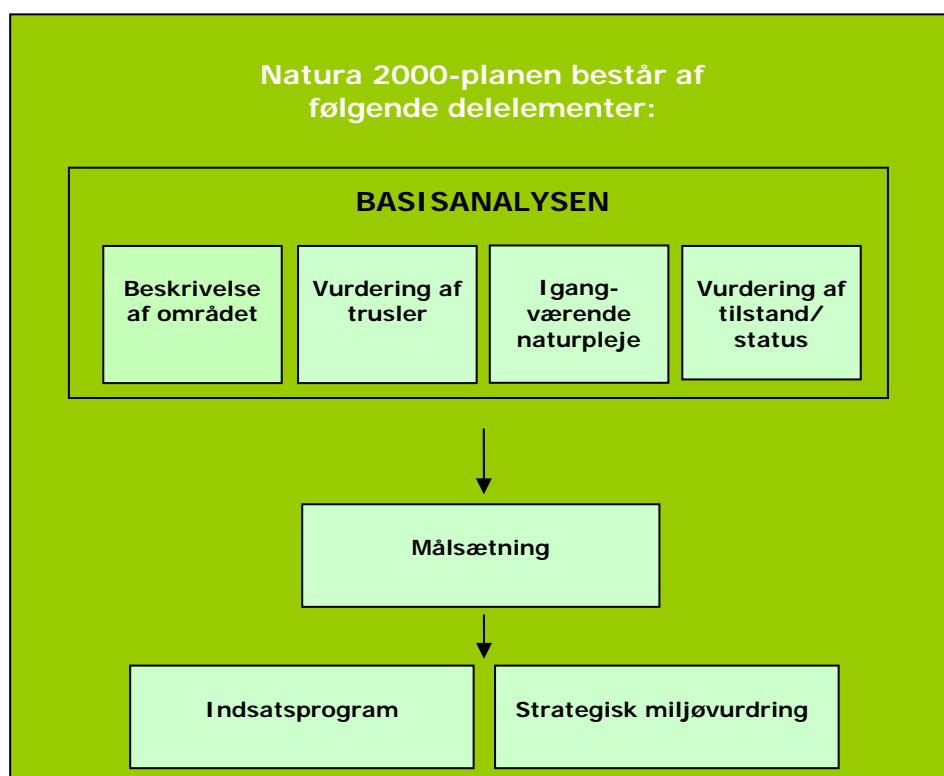
Med venlig hilsen
miljøminister Ida Auken

Natura 2000-planlægning

EU's Natura 2000-direktiver (Fuglebeskyttelses- og Habitatdirektiverne) forpligter Danmark til at gøre den nødvendige indsats for at sikre eller genoprette en række sjældne, truede eller karakteristiske naturtyper og arter. Gennem en målrettet indsats i de udpegede Natura 2000-områder bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og dens mangfoldighed.

Med henblik på at prioritere den nødvendige indsats udarbejder Naturstyrelsen en Natura 2000-plan, der dækker hvert af de udpegede beskyttelsesområder. Natura 2000-planen er en sammenfattende plan, som både indeholder Natura 2000-skovplan for de skovbevoksede fredskovpligtige arealer og Natura 2000-plan for øvrige områder samt arter.

Planen omfatter "udpegningsgrundlaget", dvs. de naturtyper og arter, som området er udpeget for. Natura 2000-planens indhold er vist i figur 1.

Figur 1. Opbygning af en Natura 2000-plan.

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne

Natura 2000-planen er bindende, således at alle myndigheder i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt skal lægge Natura 2000-planen til grund. Planen er vedtaget i 2011, hvorefter kommunalbestyrelserne og Naturstyrelsen udarbejder bindende handleplaner, som skal sikre gennemførelsen af Natura 2000-planen. Direkte statslig opfølgning i form af bekendtgørelser o.l. sker dog på grundlag af Natura 2000-planen. Offentlige lodsejere kan vælge at gennemføre Natura 2000-planen direkte i deres drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning, og den indsats, som iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v. på grundlag af konsekvensvurderinger mm. Der er ikke gennemført en konsekvensvurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte planer, idet der ikke i planen er taget konkret stilling forvaltningsindsatsens præcise lokalisering eller valgt forvaltningsmetoder. Der er dog i Natura 2000-planen taget stilling til afvejning mellem modsatrettede naturinteresser i de tilfælde hvor sådanne allerede på nuværende tidspunkt i planlægningen kan forudses, og hvor en sådan afvejning er forbundet med og nødvendig for forvaltningen af området. Evt. konkrete konsekvenser af denne afvejning vil blive afklaret i forbindelse med gennemførelsen af planen og valg af virkemidler.

Natura 2000-planens målsætninger er bindende og skal desuden anvendes ved konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 408 af 1. maj 2007 (ændret ved bekendtgørelse nr. 1443 af 11. december 2007 med senere ændringer) om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner grundlag for områdets handleplan og eventuelle drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen koordineres med vandplanen for hovedvandopland Limfjorden og bliver ligesom denne revideret hvert 6. år.

Områdebeskrivelse

Natura 2000-området har et areal på 74 ha og afgrænses som vist på bilag 1. Natura 2000-området består af Habitatområde nr. H37. På [Naturstyrelsens hjemmeside](#) samt i figur 2 og bilag 2 er der angivet hvilke naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for dette område.

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 37		
Naturtyper:	Næringsrig sø (3150) Vandløb (3260) Tør hede (4030) Surt overdrev (6230)	Urtebræmme (6430) Hængesæk (7140) Kildevæld (7220) Rigkær (7230)
Arter:	Kildevældsvindelsnegl (1013) Bækklampret (1096) Odder (1355)	Blank seglmos (1393) Gul stenbræk (1528)

Figur 2. Naturtyper, fugle og andre arter, der udgør udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området.

Natura 2000-området ligger i den øvre ende af Mønsted Ådal. Arealet indgår i Finderup Øvelsesterræn og er således ejet af Forsvarsministeriet. Langt hovedparten af området omfatter den tidligere Rosborg Sø, som ad flere omgange er søgt afvandet. Resterne af den tidligere Rosborg Sø kan i dag ses som 3 mindre søer på til sammen ca. 3 ha beliggende i den nordlige ende af området. Mønsted Å der gennemløber området fra syd til nord har på den overvejende del af dets løb inden for området et stærkt kanaliseret forløb, og den fysiske vandløbskvalitet er på denne strækning forringet. Resten af den tidligere søbund er i dag domineret af en række forskellige kær- og mosetyper, der for en stor del er kildevælds-betingede. Disse mosetyper inkluderer et ekstremrigkær domineret af butblomstret siv, ligesom søbunden fremstår som en kompleks mosaik af forskellige typer rigkær, kildevæld og kildevælds-betinget hængesæk. Store dele af arealet er under uønsket tilgroning med pilearter, høje urter og græsser.

Specielt langs syd- og vestsiden af området er der en række veludviklede kildevæld langs skræntfoden, men også langs østsiden forekommer vigtige levesteder i form af kildevæld. Jordbunden i området består af smeltevandssand, og på skrænterne på både begge sider af dalen er der sure overdrev og lidt tør hede, stedvis med almindelig ene.

Store områder med rigkær og hængesæk er under tilgroning med uønsket opvækst af pilearter. I forgrunden surt overdrev.
Foto: Karen Thingsgaard.

Natura 2000 plan

Kildevældene i området er af meget stor betydning som levested for en række sjældne dyr og planter, blandt andre kildevælds-vindelsnegl, blank seglmos og gul stenbræk – sidstnævnte har her sin antalsmæssigt største bestand i Danmark.

Arealerne i den gamle søbund med blandt andet kildevælds-betingede rigkær, er af stor betydning som levested for en række sjældne mosser og højere planter. I dette område findes således efter danske forhold meget store populationer af kær-gyldenmos (*Helodium blandowii*) og guldglimsende kærmos (*Tormentypnum nitens*), samt en række andre arter, der er karakteristiske for veludviklede rigkær og kildevæld.

Rosborg Sø området huser ynglebestande af flere mindre hyppige fuglearter, ligesom området er en vigtig lokalitet for småsommerfugle, herunder flere arter som kun forekommer enkelte andre steder i Danmark.

I basisanalyserne for Natura 2000-området Rosborg Sø findes der en mere detaljeret gennemgang af arterne og naturtyperne på områdets udpegningsgrundlag. Se [Naturstyrelsens hjemmeside](#).

Natura 2000-området ligger i Viborg Kommune og indenfor vandplanområdet hovedvandopland Limfjorden.

Trusler mod områdets naturværdier

I det følgende afsnit skal de oplyste trusler forstås som påvirkninger af naturtyper og arter, der er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Trusler er i den forbindelse aktuelt forekommende og konkrete påvirkningsfaktorer, der enkeltvis eller i samvirkning vil kunne forhindre, at naturtyperne og arterne opnår gunstig bevaringsstatus. Det kan dog også være potentielle påvirkningsfaktorer i det omfang, at der er viden om, at påvirkningerne periodevis er forekommet i området, men aktuelt ikke er til stede. Aktuelle påvirkninger, der f.eks. reguleres internationalt eller i anden sammenhæng, og derfor ikke er et anliggende for Natura 2000-planen, kan også fremgå, men vil ikke være en del af denne Natura 2000-plans indsatsprogram

Arealreduktion/fragmentering: Arealerne med hængesæk, rigkær og rigkær i mosaik med kildevæld er reducerede og under fragmentering som følge af opvækst af primært pilearter, som skygger for den lyskrævende vegetation. Kildevældene er i nogen grad fragmenterede på grund af opvækst. Arealer med surt overdrev er små og isolerede.

*Ugræsset rigkær under fragmentering som følge af tilgroning. Mange karakteristiske arter holder stand endnu, bl.a. fredede orkidéer.
Foto: Karen Thingsgaard, juni 2010*

Næringsstofbelastning: Luftbåren deposition af kvælstof. Laveste ende af tålegrænseintervallet for alle lysåbne terrestriske naturtyper på udpegningsgrundlaget samt for næringsrige søer, er overskredet. Øvre ende af tålegrænseintervallet for de af kildevældene i området, der er af paludellavældstypen vurderes overskredet.

Tilgroning i form af uønsket opvækst af buske (pilearter) og træer, samt høje urter og græsser på en række naturtyper udgør en trussel mod levestederne for bl.a. gul stenbræk, kildevælds-vindelsnegl og blank seglmos. Gyvel og ørnebregne optræder invasivt på surt overdrev, begge også på tilgrænsende arealer, hvorfra de kan sprede sig.

Uhensigtsmæssig hydrologi i form af hårdhændet vandløbsvedligeholdelse af vandløbet kan påvirke afvandingen af mosen i uhensigtsmæssig retning. Omvendt vil opstuvning af vand i mosen som følge af tilgroning af vandløbet næppe være hensigtsmæssig med henblik på muligheden for kreaturgræsning på de våde arealer. Der er således tale om en balance, der kræver bevågenhed.

Igangværende pleje og genopretning

En mindre del af arealet plejes i dag ved ekstensiv kreaturgræsning. Området er omfattet af planer for et naturgenopretningsprojekt v. Naturstyrelsen, Midtjylland. Dette projekt har som målsætning at genoprette gunstig bevaringsstatus for områdets naturtyper, der er levested for nationalt vigtige bestande af flere truede arter.

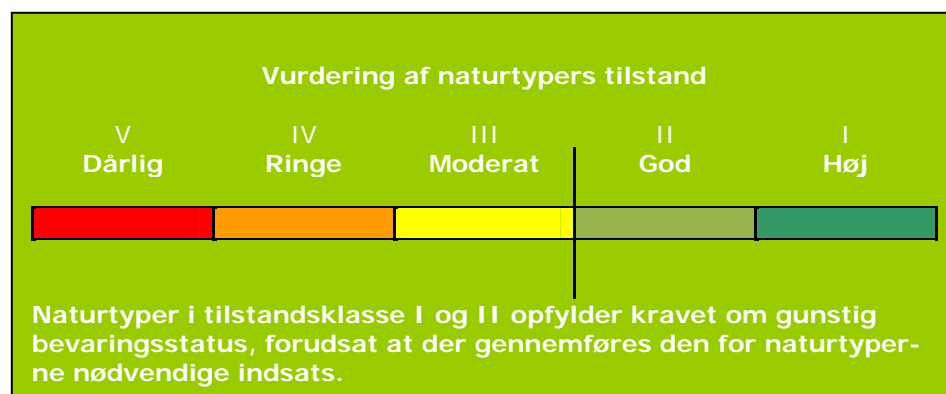
Tilstand og bevaringsstatus/prognose

For nogle naturtyper er der udviklet et system til vurdering af den enkelte naturtypes aktuelle *tilstand*, som er et udtryk for typens aktuelle naturindhold og en række andre målbare faktorer.

Bevaringsstatus for naturtyper og arter er derimod en vurdering af, hvordan deres tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen og i de trusler, der eksisterer i dag. Der er således tale om en *prognose* for arternes og naturtypernes udviklingsretning. I de følgende afsnit er der nærmere beskrevet tilstand og bevaringsstatus/prognose for områdets naturtyper og arter.

Vurdering af tilstand

Der er foretaget en vurdering af tilstanden i 23 lysåbne naturtyper og 10 skovtyper, der er kortlagt i basisanalyserne. Desuden er tilstanden vurderet for udvalgte forekomster af 5 søtyper. Vurderingen bygger på et system, der inddeler forekomster af Habitatdirektivets naturtyper i 5 tilstandsklasser (figur 3), hvor I (høj) er bedst og V (dårlig) er værst. Som led i beregningen af tilstanden beregnes både et artsindeks, baseret på indholdet af plantearter i en cirkel med radius på 5 m og et strukturindeks, baseret på vegetationshøjden, opvækst af vedplanter, forekomst af drængrøfter m.m. For skovnaturtyperne baseres strukturindeks bl.a. på omfang af jordbearbejdning, afvandringsforhold, forekomst af invasive arter og trækronernes lagdeling i forskellige etager.

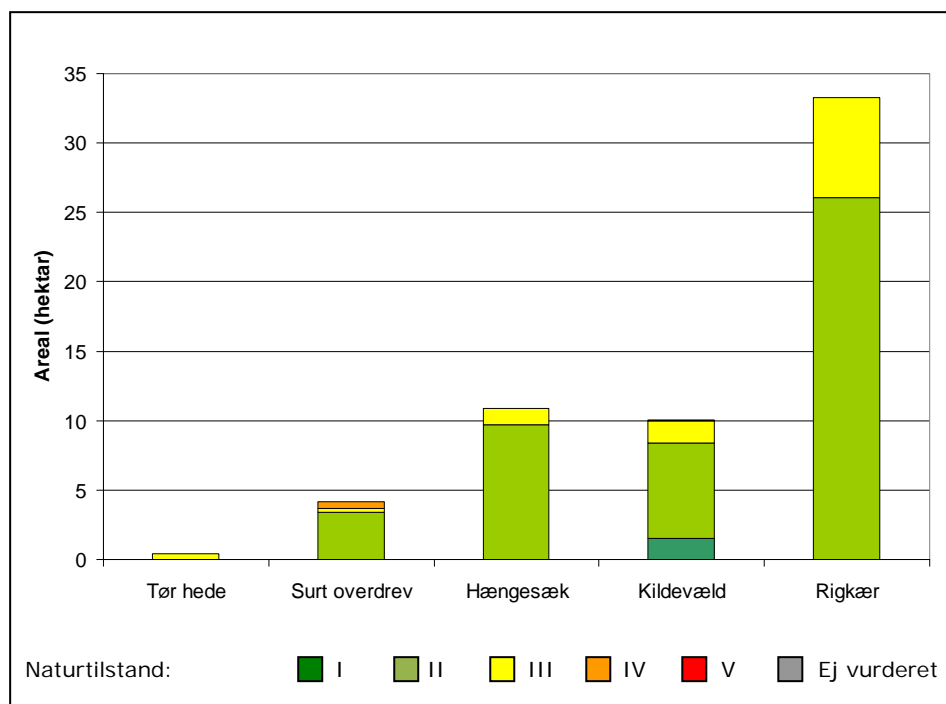

Figur 3. Tilstandsklasser for naturtyper.

Strukturindeks og artsindeks for den enkelte naturtype vægtes sammen til naturtypens tilstandsklasse på arealet. Et højt strukturindeks kombineret med et lavt artsindeks viser, at naturarealet har forudsætninger for et højt naturindhold, men at de karakteristiske arter ikke er til stede. Et højt artsindeks kombineret med et lavt strukturindeks kan anvendes som et redskab til at lokalisere artsrige forekomster med et stort behov for pleje eller anden indsats.

Natura 2000 plan

I figur 4 er vist naturtilstanden for Natura 2000-områdets naturtyper. Kun en mindre del af vandhullerne er tilstandsvurderet og er derfor ikke medtaget i figuren.

Figur 4. Naturtilstand for de af Natura 2000-områdets naturtyper, som er tilstandsvurderet.

I det følgende nævnes eksempler på tilstandsvurderinger i området (se figur 4).

I Rosborg Sø området er store arealer vurderet i god naturtilstand. Således er kun ca. 20 % af de kortlagte naturtyper vurderet til naturtilstandsklasse III eller IV. For flere arealer af hængesæk, de fleste riggær og kildevæld er der tilgroningsproblemer samtidig med at der er god eller høj artsdiversitet. Således er der eksempler på, at et kildevæld samlet set er vurderet i god tilstand på baggrund af mange karakteristiske arter og således får høj artsscore, mens strukturen som følge af tilgroning er moderat.

Det kan derfor positivt konkluderes, at potentialet for at opretholde karakteristiske naturtyper er til stede, idet de fleste arter fortsat har gode populationer i området. Dette kræver en indsats i form af pleje/ekstensiv drift i forhold til strukturen af vegetationen.

Ugræsset rigkær, der er vurderet i god naturtilstand. Mange lyskrævende rigkærarter er til stede, men høje, konkurrencesterke urter som almindelig mjøddurt trænger sig på. Bevaringsprognosen er ugunstig. Foto: Karen Thingsgaard, juni 2010.

Se kort med tilstandsvurdering af de enkelte forekomster i Natura 2000-området på [Naturstyrelsens hjemmeside](#).

Der er endnu ikke udviklet et system til vurdering af tilstanden for en række lysåbne naturtyper, marine naturtyper, større søer, vandløb samt fugle og andre arter.

Vurdering af bevaringsstatus/prognose

Miljømålsloven og Skovloven fastsætter som et overordnet mål, at naturtyper og arter, som Natura 2000-områderne er udpeget for, skal have en gunstig bevaringsstatus. Gunstig bevaringsstatus er defineret i Habitatdirektivet (figur 5).

Gunstig bevaringsstatus skal generelt opnås inden for hver af Danmarks to biogeografiske regioner, nemlig den kontinentale og den atlantiske region. Gunstig bevaringsstatus skal dog ifølge EU's vejledning til direktivets artikel 6 også anvendes på de enkelte Natura 2000-områder, men der findes ingen retningslinjer for, hvorledes denne vurdering skal foretages. Den første Natura 2000-plan laves på grundlag af tilgængelig viden og derfor alene ud fra en prognose for de enkelte naturtyper og arters udvikling.

Gunstig bevaringsstatus

En naturtypes "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- det naturlige udbredelsesområde og de arealer, det dækker inden for dette område, er stabile eller i udbredelse, og
- den særlige struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for dets opretholdelse på langt sigt, er til stede og sandsynligvis fortsat vil være det i en overskuelig fremtid, samt når
- bevaringsstatus for de arter, der er karakteristiske for den pågældende naturtype, er gunstig

En arts "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- data vedrørende bestandsudviklingen af den pågældende art viser, at arten på langt sigt vil opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder, og
- artens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang, eller der er sandsynlighed for, at det inden for en overskuelig fremtid vil blive mindsket, og
- der er og sandsynligvis fortsat vil være et tilstrækkeligt stort levested til på langt sigt at bevare dens bestande

Figur 5. Habitatdirektivets definition af gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau for naturtyper og arter.

Prognosen for de kortlagte naturtyper er bestemt på områdeniveau ud fra de enkelte forekomsters naturtilstand og aktuelle trusler og inddeles i gunstig eller ugunstig prognose. Naturtyper i tilstandsklasse I (høj tilstand) eller II (god tilstand) har en gunstig prognose, hvis det vurderes, at tilstanden også kan opretholdes på langt sigt. I mange tilfælde forudsætter det, at der gennemføres den for naturtyperne nødvendige indsats i form af naturpleje, begrænsning af næringsstofftilførsel, forbedring af hydrologiske forhold m.m.

Prognosen for de øvrige naturtyper og alle arterne er baseret på den bedste tilgængelige viden. Her benyttes begreberne *vurderet gunstig*, *vurderet ugunstig* og *ukendt prognose*.

I Natura 2000-området er der foretaget følgende vurdering af prognosen for naturtyper og arter:

Prognosen er gunstig eller vurderet gunstig for:

- Bækklampret, på baggrund af vurdering af vandløbskvaliteten i vandløbet, samt viden om artens forekomst i vandløbet.
- Odder, på baggrund af viden om artens forekomst inden for området og på baggrund af artens meget positive bestandsudvikling i Jylland de seneste år.
- Næringsrig sø, på grund af veludviklet vegetation.

Prognosen er ugunstig eller vurderet ugunstig for:

- Kildevælds-vindelsnegl, gul stenbræk og blank seglmos på

- grund af tilgroning samt fragmentering af egnede levesteder.
- Surt overdrev, tør hede, hængesæk, rigkær og kildevæld på grund af tilgroning samt tålegrænser for kvælstofdeposition, der er overskredet.

Prognosen er ukendt for:

- Vandløb med vandplanter på grund af utilstrækkelig viden.
- Urtebræmme på grund af manglende viden.

Målsætning

Det overordnede mål er at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget i de enkelte Natura 2000-områder (jf. dog nedenfor om eventuelle modstridende interesser).

Der opstilles en **overordnet målsætning** for området. Den overordnede målsætning angiver det overordnede sigte for, hvorledes området skal udvikle sig både for at sikre områdets integritet og en gunstig bevaringsstatus for arter og naturtyper. Målsætningen skal endvidere fremhæve de naturtyper og arter, der udgør den største arealandel af området, og endelig fremhæves forekomster af naturtyper og arter, der har stor vigtighed på nationalt og/eller biogeografisk niveau. En vurdering af denne betydning foretages efter følgende kriterier:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få forekomster
- Truede naturtyper og arter
- Særlige danske ansvarsområder

Der opstilles desuden mere **konkrete målsætninger**, der fastlægger de langsigtede mål for udviklingen i areal og tilstand for de enkelte naturtyper og arters levesteder. Målfastsættelsen tager udgangspunkt i den tilstand, som er vurderet for naturtyper og arters levested efter tilstandsvurderingssystemet. Hvor der ikke er udviklet et sådant system, skal gunstig bevaringsstatus sikres eller genoprettes på baggrund af bedste faglige viden. Da der endnu ikke er udviklet et tilstandsvurderingssystem til brug for vurdering af areal og tilstand af levestederne for fuglearterne, er fastsættelse af målsætningen for de enkelte fuglearter på udpegningsgrundlaget sket på baggrund af en vurdering af, om størrelsen og kvaliteten af levestedet kan rumme bestanden, og ikke på om bestanden rent faktisk er til stede. De i planen angivne bestandsstørrelser er fastsat på baggrund af den officielle danske indmelding til EU.

Såvel overordnet målsætning som de konkrete målsætninger rækker ud over 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold. Målsætningerne afspejler desuden en afvejning af eventuelle modstridende interesser efter ret-

ningslinjer angivet i By- og Landskabsstyrelsen 2009: "Retningslinjer for den statslige Natura 2000-planlægning: Målfastsættelse og indsatsprogram".

Overordnet målsætning for Natura 2000-området

- *Det overordnede mål for området er:* Rosborg sø skal være et lysåbent naturområde, hvor surt overdrev, tør hede og mosenaturtyperne rigkær, hængesæk og kildevæld udgør en varieret natur og rummer gode levesteder for den truede art, gul stenbræk, og andre arter der knytter sig til kolde, mosdominerede kildevæld eller rigkær med lavtvoksende, artsrig vegetation.
- Levesteder for gul stenbræk sikres høj naturtilstand. Dette vil også gavne blank seglmos og kildevældsvindelsnegl. De artsrige, truede rigkær og kildevæld i og ved Rosborg Sø prioriteres derfor højt. Mosens naturtyper inklusive kilderne ved skræntfoden sikres og genoprettes i god-høj naturtilstand. Rigkær og kilder, der er fragmenterede som følge af tilgroning, søges sammenkædet og nødvendig pleje sikres.
- Områdets øvrige naturtyper sikres god naturtilstand, og de fragmenterede sure overdrev sammenkædes hvor det er muligt.
- Områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næringsstoffbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne.

Baggrund for den overordnede målsætning

I Rosborg Sø området er der specielt fokus på levestederne for den stærkt truede art gul stenbræk, der i dette område har sin nationalt set største forekomst. Arten forekommer i kildevæld, som er en prioriteret naturtype (særlig truet på EU-niveau). Inden for området er der derudover specielt fokus på rigkær og sure overdrev, der er truede naturtyper.

Konkrete målsætninger for naturtyper og arter

Der opstilles følgende konkrete målsætninger, som fastlægger de langsigtede mål for naturtyper og arter i Natura 2000 området:

- *Naturtyper og arter skal have en gunstig bevaringsstatus.*
- *For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til naturtilstandsklasse I eller II og gunstig prognose skal udviklingen i deres areal og tilstand være stabil eller i fremgang.*
- *For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til naturtilstandsklasse III-V og/eller ugunstig prognose skal udviklingen i deres naturtilstand være i fremgang, således at der opnås naturtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed dertil. Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det.*

Natura 2000 plan

- *For naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem og/eller med en ukendt prognose er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne for bæklampret, kildevældsvindelsnegl og odder stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder. For øvrige arters vedkommende betyder det, at deres levesteder skal kunne danne grundlag for opretholdelse af levedygtige bestande med mulighed for genudveksling mellem delpopulationer, samt nyetablering af delpopulationer.*
- *Naturtypeforekomster i artsklasse I målsættes til tilstandsklasse I og skal søges udvidet/sammenkædet, hvis de naturgivne forhold gør det muligt.*
- *Kildevæld målsættes til høj tilstand, fordi vældene er levested for gul stenbræk. Endvidere forekommer kildevældsvindelsnegl og blank seglmos. Habitaterne repræsenterer veludviklede udgaver af en prioriteret naturtype. Øvrige kildevæld målsættes til god-høj tilstand.*
- *Arealet med den truede naturtype rigkær og rigkær i mosaik med kildevæld eller hængesæk i den gamle søbund øges/genskabes således, at områderne sammenkædes.*
- *Arealer med surt overdrev øges og sammenkædes, hvor det er muligt.*
- *Det vurderes, om den fysiske kvalitet af vandløb/grøft kan forbedres uden at dette får uønskede konsekvenser for bevaringsstatus for den prioriterede naturtype kildevæld, den truede naturtype rigkær, samt mosaikforekomsterne af disse og de tilknyttede arter. Dette sikres via vandplanen.*

Målsætningen for Rosborg Sø indebærer bl.a., at opvæksten i rigkær og kildevæld forhindres, således at populationerne af maj-gøgeurter og de mange andre lavtvoksende, lyselskende arter kan opretholdes. Foto: Karen Thingsgaard, juni 2010.

Modstridende interesser

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype kan indebære en nedprioritering af en anden naturtype eller art, og det er nødvendigt at foretage et valg.

Dersom en konkret vurdering tilsiger, at det vil skabe u hensigtsmæssige hydrologiske forhold i mosen, hvis man forsøger at forbedre vandløbets fysiske kvalitet, prioriteres rigkærene og muligheden for optimal pleje af disse, frem for at forbedre de fysiske forhold i vandløbet i dette Natura2000-område.

Indsatsprogram

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektivernes krav om gunstig bevaringsprognose er en opgave, som strækker sig over lang tid, og kræver en omfattende indsats over flere planperioder. Det er derfor nødvendigt at prioritere indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode er formuleret i 4 sigtelinjer, som lægger niveauet for indsatsen i planperioden. Sigtelinjerne er beskrevet i bilag 3.

Indsatsprogrammet, der bygger på de 4 sigtelinjer, beskriver indsatsen i den første planperiode 2010-2015.

Indsatsprogrammet består af en række ***generelle retningslinjer***, som skal sikre den eksisterende naturtilstand. De generelle retningslinjer gælder for alle arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget, og den nødvendige indsats vil efterfølgende blive konkretiseret i de kommunale/statslige handleplaner.

Indsatsprogrammet består desuden af en række ***konkrete retningslinjer***, som skal sikre små naturarealer, ubeskyttede naturarealer og særligt truede arter og naturtyper. De konkrete retningslinjer giver en nærmere beskrivelse af den indsats, som i disse særlige tilfælde skal indarbejdes i de kommende handleplaner.

Indsatsprogrammet indeholder ikke bindende krav til kommunalbestyrelsernes, Naturstyrelsens eller andre offentlige lodsejeres brug af de virkemidler og tiltag, som skal sikre den nødvendige indsats. Tiltag prioriteres og konkretiseres i handleplanerne eller i andre opfølgende tiltag.

Indsatsprogrammet for Natura 2000-området omfatter nedenstående generelle og konkrete retningslinjer, som tillige er vist oversigtligt i bilag 2.

Generelle retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 1. Areal og tilstand af udpegede naturtyper og levesteder for udpegede arter må ikke gå tilbage eller forringes.

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Natura 2000 plan

- 1.1 *Reduktion af kvælstof-deposition fra luften på områdets habitatnaturtyper sker ved administration af husdyrgodkendelsesloven, der med ændringen af 10. februar 2011 har fastlagt et særligt beskyttelsesniveau af hensyn til bevaringsmålsætningen i Natura 2000-planlægningen. Den øvrige tilførsel af næringsstoffer til naturtyperne reduceres, herunder fra dræntilløb og fodring. For marine naturtyper, søer og vandløb reguleres tilførslen af næringsstoffer via vandplanen.*
- 1.2 *Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi i kildevæld, rigkær og hængesæk og mosaikforekomster af disse.*
- 1.3 *De terrestriske naturtyper sikres en hensigtsmæssig ekstensiv drift og pleje, og vandløb med vandplanter sikres gode fysiske forhold, dersom dette er foreneligt med optimal hydrologi i rigkær og øvrige mosetyper.*
- 1.4 *Der sikres velegnede levesteder for gul stenbræk, blank seglmos, kildevældsvindelsnegl, odder og bæklampret.*
- 1.5 *Spredning af uønskede arter, som optræder invasivt (f.eks. de hjemmehørende ørnebregne og gyvel) forebygges, og eksisterende bestande bekæmpes hvor de optræder invasivt.*

Konkrete retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 2. Små og fragmenterede habitatnaturtyper og levesteder for arter, som ikke kan opretholdes ved drift af det nuværende areal alene, sikres ved arealudvidelse, sammenkædning af arealer, pleje af naboarealer og/eller etablering af spredningskorridorer..

- 2.1 *Rigkær og rigkær i mosaik med kilder udvides og sammenkædes, hvor det er muligt. Sure overdrev sammenkædes, hvor det er naturmæssigt muligt.*

Indsatser efter sigtelinje 3. Naturtyper og levesteder, som ikke er beskyttet af natur- og miljølovgivningen skal sikres.

- 3.1 *Konstaterede forekomster af habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af lovgivningen, skal sikres mod ødelæggelse.*

Indsatser efter sigtelinje 4. Der skal gøres en særlig indsats for naturtyper og arter, hvis biogeografiske status er i fare for at blive alvorligt forringet i 1. planperiode.

- 4.1 *Det samlede areal med rigkær og rigkær i mosaik med kilder øges med ca. 10-15 ha lysåbent areal.*

Forslag til mulige virkemidler

Kommunalbestyrelserne, Naturstyrelsen og andre offentlige lodsejere/myndigheder udarbejder handleplaner, vælger virkemidler og foretager den konkrete forvaltning indenfor rammerne af indsatsprogrammet. Mulige virkemidler nævnt i bilag 2 skal derfor betragtes som eksempler på, hvorledes indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammenhæng og synergi med vandplan

Natura 2000-planen er koordineret med vandplanen. Ifølge Vandrammedirektivet må tilstanden af vandområderne ikke forringes, og vandplanens indsatsprogram vil generelt forbedre den eksisterende vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande. Forbedringen sker ved reduktion i tilførslen af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer samt stedvis sikring af en mere naturlig hydrologi i ådale. Vandplanen vil desuden forbedre de fysiske forhold og sikre kontinuiteten på udvalgte vandløbsstrækninger. Disse indsatser forventes i de fleste tilfælde at bidrage til at forbedre tilstanden i de vandafhængige habitatnaturtyper og i levestederne for de arter, der er tilknyttet vand. Der er gode muligheder for at opnå andre synergieffekter mellem de 2 planer, men i enkelte tilfælde kan der opstå konflikter, f.eks. hvor indsats efter vandplanen medfører oversvømmelser af habitatnaturtyper eller levesteder for arter.

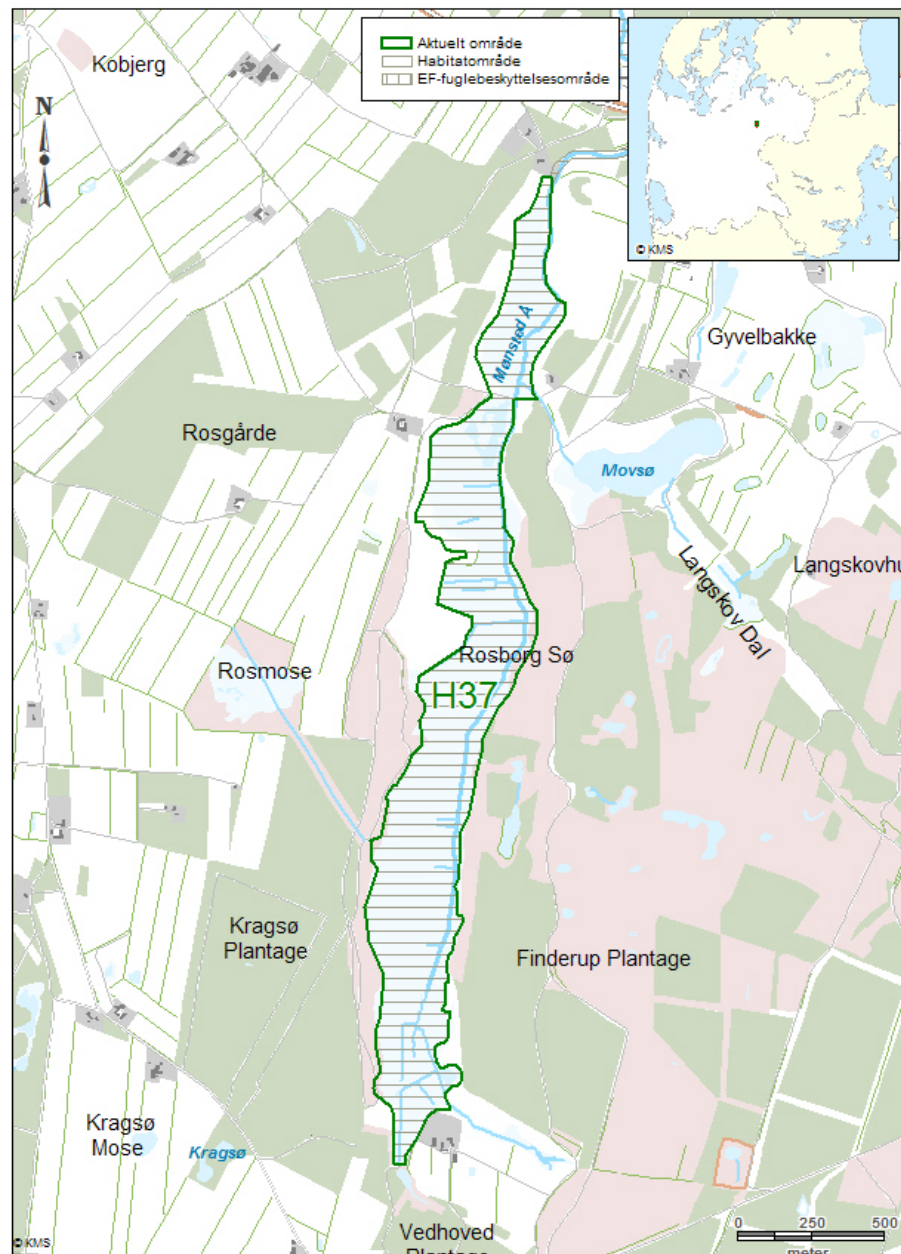
Planlagt indsats efter vandplanen, der kan påvirke udpegningsgrundlaget i et Natura 2000-område væsentligt, skal konsekvensvurderes i henhold til habitatdirektivets artikel 6, stk. 3. Indsatsen kan i givet fald kun gennemføres, hvis det på grundlag af bedste faglige viden dokumenteres, at aktiviteten ikke vil skade bevaringsmålsætningen for området. Potentielle konflikter mellem Vand-og Natura 2000-planen skal som udgangspunkt afdækkes i forbindelse med vedtagelse af vandplanen.

Strategisk miljøvurdering

I medfør af Bekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009 af lov om miljøvurdering skal der foretages en miljøvurdering af planer og programmer, der omhandler fysisk planlægning og arealanvendelse, eller som kan påvirke et internationalt beskyttelsesområde væsentligt.

I bilag 4 er der udarbejdet en miljørapport, der belyser konsekvenserne ved at gennemføre Natura 2000-planen for område nr. 37 Rosborg Sø.

Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning

Natura 2000-områdets afgrænsning. Natura 2000-området består af habitatområde H37 (vandret skravering). Andre Natura 2000-områder er vist med grå afgrænsning og skravering.

Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler

En opsummering af Natura 2000-planens indhold, mål og indsatsprogram findes samlet i Bilag 2- opdelt på de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for det på gældende Natura 2000-område. Se www.naturstyrelsen.dk – under opslag om plan for dette Natura 2000-område.

Bilag 2 indeholder endvidere en oversigt over mulige virkemidler, der er eksempler på, hvordan indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammen med bilag 2 findes på hjemmesiden baggrundsmateriale for planerne samlet i basisanalyse og tillæg til basisanalyse samt henvisning til kort over forekomst af de kortlagte og tilstandsvurderede naturtyper.

Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver

Væsentlige naturopgaver

Ved igangsætningen af Natura 2000-planprocessen blev der identificeret en række væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver. På baggrund heraf blev der opstillet 4 sigtelinjer, der formulerer prioriteringen af den nødvendige indsats. Sigtelinjerne sætter dermed rammerne for Natura 2000-planlægningen.

De overordnede rammer er formuleret i nedenstående bilag. Teksten indgik i idéfasen for vand- og naturplanlægningen, juni – december 2007.

Antallet af naturtyper, der kortlægges og tilstandsvurderes er siden udvidet.

Væsentlige naturopgaver

Miljøministeriet har udarbejdet en oversigt over væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen. Det er de opgaver, som tillægges den højeste prioritet i 1. planperiode fra 2010 til 2015:

Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen:

Danmark er ifølge Habitatdirektivet forpligtiget til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger, der sikrer eller genopretter en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør habitatområdernes udpegningsgrundlag.

Samtidig er Danmark forpligtet til, via gennemførelsen af Fuglebeskyttelsesdirektivet, at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at beskytte yngle- og rasteområder for en række fuglearter.

Væsentlige trusler mod naturen

En række faktorer udgør de væsentligste trusler mod de direktivudpegede naturtyper og arter:

Næringsstofbelastning medfører markante forringelser af terrestriske naturtyper, søer, vandløb og kystnære farvande først og fremmest som følge af gødskning, afstrømning fra markarealer og kvælstofnedfald. Store mængder næringsstoffer i naturen fremmer ensartede næringskrævende artssamfund på bekostning af et alsidigt plante- og dyreliv og medfører forringede forhold for den biologiske mangfoldighed og naturtyper og arter;

Tilgroning ændrer på afgørende vis levevilkårene for en række plante- og dyrearter, herunder fuglene. Det truer også især lysåbne naturtyper som moser, enge, klitter, heder, overdrev men også egeskove ofte som følge af manglende eller utilstrækkelig drift;

Fragmentering skaber isolation af arternes bestande, hvorved de

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

risikerer at uddø. Foruden et direkte tab af naturareal, forringes de eksisterende naturtypers tilstand og deres økologiske funktioner;

Udtørring er en vedvarende trussel mod mange våde naturtyper og de tilhørende arter som følge af en ændring i de naturlige vandforhold;

Invasive arter er ikke hjemmehørende arter, der spreder sig. De optager plads og fortrænger det oprindelige plante- og dyreliv og findes i dag på mange naturarealer;

Forstyrrelse kan være en afgørende faktor navnlig for truede og sårbare arter, der på grund af levevis og specifikke krav til levested, vil være følsomme overfor menneskelige aktiviteter. Ofte vil truslerne påvirke i samme retning. For eksempel er tilgroning ofte en effekt af næringsstof-belastning og udtørring, tillige er presset på mange arter højt på grund af fragmentering, og det øges yderligere med forekomst af for eksempel invasive arter og menneskelig forstyrrelse.

Overordnet målsætning

Målsætningen er, at de udpegede naturtyper og arter på sigt opnår "gunstig bevaringsstatus". Der skal opstilles en langsigtet målsætning for hvert af de udpegede Natura 2000-områder.

Målsætningen rækker udover 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold og i de udpegede områder som helhed.

Sigtelinjer for indsatsen i 1. planperiode

Natura 2000-planen skal under hensynstagen til den overordnede målsætning opstille konkrete retningslinjer for indsatsen i 1. planperiode for hvert enkelt beskyttelsesområde. Det kan være en indsats, som strækker sig ud over planperioden, men som skal iværksættes nu.

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelses-direktivernes krav om "gunstig bevaringsstatus" er en opgave, som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats. Det er derfor nødvendigt at prioritere og målrette indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode fokuserer på at sikre naturtilstanden for udpegede naturtyper og bestandene for udpegede arter. Der vil på baggrund af naturmæssige forskelligheder være regionale forskelle i gennemførelsen af indsatsen.

Sikring af naturtilstanden af eksisterende naturarealer og arter i beskyttelsesområderne

Ifølge direktiverne skal de naturtyper og arter, der udgør områdernes udpegningsgrundlag, have en gunstig bevaringsstatus. Der er således en forpligtigelse til at sikre naturen mindst samme tilstand som ved direktivernes ikrafttræden. Dette kræver ofte en løbende driftsindsats

og en vedvarende indsats mod næringsstofbelastningen på de eksisterende naturarealer for at opretholde eller genoprette dem i samme tilstand.

Sikring af de små naturarealer

De små naturarealer er ofte i dårlig naturtilstand, blandt andet fordi de er så små, at påvirkningen fra omgivende arealer har stor betydning. En udvidelse af små naturarealer indenfor beskyttelsesområderne samt eventuelt sammenkædning af arealer via spredningskorridorer og trædesten kan være nødvendig for at opretholde naturtilstanden også på længere sigt.

Sikring af naturtyper og levesteder som lovligt kan ødelægges

Der skal ske en sikring af de naturtyper og levesteder, der ikke er beskyttet mod aktiviteter, som direkte kan ødelægge dem. Det drejer sig for eksempel om skovens naturtyper og sten- og boblerev på havet. Der vil derudover være andre ikke beskyttede levesteder for visse af direktivernes arter, hvor en sikring kan være nødvendig, for eksempel for visse fuglearter.

Indsats for truede naturtyper og arter

For naturtyper og arter, hvis status på landsplan er i fare for at blive voldsomt forringet i 1. planperiode, og hvor der er en fare for, at de forsvinder fra den danske natur på sigt kan en egentlig naturgenopretningsindsats og/eller målrettet drift være nødvendig. Som eksempler på truede naturtyper og arter kan nævnes højmoser, eremit og sortterne.

Natura 2000-planlægningen fastlægger desuden retningslinjer for myndighedernes skønsmæssige beføjelser efter lovgivningen i øvrigt.

Natura 2000 og Vandrammedirektivet

Gennemførelsen af Vandrammedirektivet og vandplanerne forventes at bidrage til at imødegå nogle af ovennævnte trusler. Eksempelvis genskabes nye naturområder i ådale, og vandkvaliteten vil blive forbedret. Omfanget af synergieffekten mellem Natura 2000 og Vandrammedirektivet vil blive tydelig undervejs i planprocessen. For vandforekomster, der også er omfattet af Natura 2000-direktiverne, vil det strengeste af miljømålene være gældende.

Med målbekendtgørelsen er der fastlagt nærmere retningslinjer for fastsættelse af mål i Natura 2000-områderne og defineret en 5-trinskala for naturtilstanden i 23 lysåbne naturtyper. Et tilsvarende tilstandssystem er under udarbejdelse for de 10 skovnaturtyper og for direktivernes arter. På et senere tidspunkt vil et tilstandssystem for såvel de ferske som de marine naturtyper blive udarbejdet.

Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen
Miljørapport for Natura 2000-planen for område nr. N37 Ros-
borg Sø

- kan læses på By og Landskabsstyrelsen hjemmeside, se www.naturstyrelsen.dk under opslag om plan for dette Natura 2000-område.

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
www.nst.dk